

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

РІК ВИДАННЯ • JAHRGANG 68

СЕРПЕНЬ • AUGUST 2016 • Nr. 15 (2947)

ЦІНА • PREIS • 1,50 EURO

«ТРІЙЦЯ СВЯТОЇ АННИ»

ІКОНА ПОХОДИТЬ З ЦЕРКВИ В с. САДІВ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ, 1732 р., ЗБЕРІГАЄТЬСЯ У МУЗЕЇ ВОЛИНСЬКОЇ ІКОНИ

Тема урочистого зображення Святої Анни разом з Дівою Марією та маленьким Ісусом була поширена з XV-XVI століть у північній Німеччині, Італії і Франції. Варто звернути увагу на назву іконографії, у західноєвропейській традиції сюжет називався «Anna selbdritt», дослівно з німецької: «Анна – сама третя» чи «Трійця св. Анни». При ретельному спогляданні таке богословське трактування теми, що переходить в іменування образу вважається найбільш прийнятним. У «Трійці св. Анни» втілена містична тема духовного єднання трьох поколінь Святого сімейства: Бабусі, Матері і Дитини.

Особливість даної роботи у поєднанні католицької іконографії та православної традиції зображення святих персоналії. Статична, симетрично побудована композиція об'єднує три постаті у єдину нерозривну сукупність. Наслідуючи західноєвропейських художників XV-XVII століть, маляр наділяє індивідуальними рисами лики персонажів, а навколо благословляючого Бога Отця малює невеличких ангелів-путті. У центральній частині композиції яскравий жовтий стовп світла ніби виокремлює тему Святої Новозавітної Трійці. Вгорі – півфігурне зображення Бога Отця, з якого на Ісуса сходить Святий Дух (голуб).

В цілому, образ не високої художньої якості, швидше належить до напівпрофесійних. Вірогідно, одним з головних джерел, що став взірцем для нього, були ілюстровані книги з графічними зразками західноєвропейських майстрів або ж роботи більш ранніх часів, які можна було побачити у латинських храмах. Іконографічний сюжет «Трійця Святої Анни» характерний для живопису латинської традиції, проте нерідко зустрічався у греко-католицьких храмах.

Людмила Карпюк (Луцьк)

Більше про св. Анну читайте на 2 стор.

1. Як так сталося, що минулого року Москві – попри серйозні наміри – не вдалося створити «Бессарабської народної республіки» із частини Одеської області? Відповіді шукайте

на 4 сторінці, там початок розмови з головою СБУ В. Грицаком

2. Українці пережили уже кілька хвиль міграції й нині – як припускає Світлана Одинець – стоять на порозі ще однієї. Вона вважає, що в сучасній жіночій міграції більше добра, ніж зла, розповідає про нове покоління дітей мігрантів тощо.

Матеріал публікуємо на 7 та 8 сторінках

XI

ХОЛОДНО НА ЛІНІЇ ВАРШАВА-КИЇВ

Польські депутати стоячи і з оплесками ухвалили резолюцію, у якій назвали Волинську трагедію «геноцидом». З 442 парламентаріїв ніхто не був проти. С-на: Павел Куля

Сеїм Польщі проголосував за резолюцію «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА». Доповідач Міхал Дворчик заявив, що прийняття цієї резолюції не спрямоване проти українського народу. «Прийняттям резолюції ми вказуємо на вбивць і їх злочини. Це не український народ, а кількадесят тисяч людей вчинили цей злочин» – сказав він. Основною резолюції став проект керівної партії «Право і справедливність» (PiS).

У резолюції висловлюється солідарність з Україною, яка бореться з зовнішнім агресором за територіальну цілісність. Підкреслюється, що єдиною дорогою до істини є шлях до примирення. («Європейська Правда»)

▼ Продовження на 4 стор.

▲ Свята Анна з Фарас (Судан), настінний малюнок з VIII ст., Національний Музей у Варшаві. Свята представлена в жесті, яким наказує мовчання. Припускають, що таким чином Анна вказує на місію своєї Дочки, про яку треба мовчати. Напис грецькою голосить: *Анна, Мати Богородиці*

Щоби пізнати велич святої Анни, замислимося над її земною ріднею. Свята Анна мала за Доню Марію, блаженну Діву, а за чоловіка – святого Йоакима, за зятя – святого Йосифа. Святий Йосиф був опікуном та годувальником Ісуса Христа. Свята Анна є мовби головою та старшиною над цими всіма особами. Мало того, завдяки цим святим особам є вона і нашою особливою покровителькою. А саме, через Діву Марію – чисту Доню святої Анни, вона є особливою покровителькою малих дітей, дівчиць та молодців. Вона є готовою боронити їх усіх в недугах і зберігає їх чистоту, бажаючи стати для них люблячою ненькою й опікункою. Через святого Йоакима хоче вона бути світлою дорадницею та співчутливою ненькою для усіх батьків, родин та матерів. Їм хоче вона допомагати у вихованні в Божому страсі їх дітей, хоче дораджувати їм у поладженні домашніх справ. Через святого Йосифа, її славного достойного зятя, хоче Вона стати дбайливою та люблячою Ненькою для всіх станів.

Тому-то йдімо до нашої Неньки, до нашої заступниці та помічниці й заявімо, повні дитячої простоти та віри, що хочемо залишитися її вірними дітьми через ціле наше життя. Почитаймо її щоденно, тоді вона буде нашою правдивою Ненькою, особливо в годині нашої смерті. (zarvanycia.cc.ua)

СВЯТА АННА – НЕНЯ ВСІХ НАС

МОЛИТВА

Блаженна нене Анно! Ти достойна Мати Марії та правдива бабуся нашого Господа Ісуса Христа. Ми почитаємо й прославляємо Тебе дитячим серцем та просимо про Твоє заступництво перед Богом. Благаємо Тебе через Твоє різдво та через Твій блаженний відхід з цього світа, дай нам святе життя та святу смерть. Наша дорога свята Анно! Прости Ісуса, з котрим Ти була так близько споріднена, щоби через любов, якою Ти горіла до Нього, а Він до Тебе, скріпив нас у наших злиднях та вислухав нас у наших потребах, а головню, щоби уділив нам бодай іскорку Вашої обопільної любови, яка зайнялась би в наших серцях, та горіла так, щоби ми в ній вмерли та на віки осягнули небо. Амінь.

ЯКОЮ БУЛА СВ. АННА?

У святих Писаннях не знаходимо жодної вістки про святу Анну, матір Пресвятої Марії. Нічого не записали ці книги про неї. Деякі відомості знаходяться у «Протоєвангелії Якова», апокрифічній книзі, що ми приймаємо, бо в ній не знаходиться нічого, що протівилося б навчанням святої Церкви. Апостол Лука описує про те, що Марія, після сповіщення її ангелом, що вона породить Сина Всевишнього, спішила до своєї родички Єлизавети, щоб поділитися надзвичайною вісткою. Тут можемо сміло здогадуватися, що священник Захарія та його дружина Єлизавета були дуже близькою ріднею Марії.

У апокрифічній книзі значиться, що Анна, мати Марії, була дочкою священника Матана з покоління Юди, котра була родичкою святої Єлизавети. Невідомо чи батьки Марії були ще при житті в часі Благовіщення чи вже ні? Не знаємо, бо святе Писання замовчує усе це. Можемо здогадуватися: батьків у Марії мабуть вже не було і вона спішила до родичів, щоб радіти доброю новиною.

У цій неканонічній книзі говориться також про те, що батьки Марії, Йоаким та Анна, довго очікували на її народження, переносючи різні наруги від людей. Із Старого Заповіту, наприклад, знане, що Сара, на схилі віку породила сина Авраамові, а це людськи мислячи, було неможливим. Подібно й Анна привела Марію на світ, маючи поза собою довгий вік життя. Так чи інакше, можна здогадуватися, що батьки Марії були дуже побожними людьми, котрі надзвичайно бажали привести на світ дитину. І можемо сміло твердити про їхні щирі молитви та прохання, котрі вони занесли до Бога, про пости та милостині, які вони жертвували Господу, щоб отримати потомство. Анна жила великою довірою до Бога, не нарікала, не оскаржувала Господа, що не має потомства, але терпеливо чекала, що Господь змилюється та вислухає її прохання. Не помилилася, діждалася, народила не кого-небудь, а саму Матір Божого Сина.

Багато чого можна розгадати про святу Анну із візиту Марії Диви до родички Єлизавети. Йдеться про виховання Марії, котре вона отримала, насамперед від своїх батьків, особливо від матері. Часто, коли по-

свячується осіб у священників, вони завдячують своє священство молитвам матері та бабусі. Із епізоду відвідання Марії до Єлизавети переконаємося, що Марія мала гарне виховання, тому що спішила до своєї рідної, щоб привітати її з очікуванням сина та дещо допомогти їй у старості по роботі в домі та на господарстві. Це свята Анна прищепила таку любов своїй дочці до своєї рідні, до ближніх, щоб здогадуватися та допомагати їм в потребі. Це від святої Анни навчилася Марія, щоб ця допомога була усестороння, тому що остання виручає з складної ситуації господарів у Кані Галилейській, котрим забракло вина на весіллі. Свята Анна вчила свою дочку вітати людей щиро та відверто, чинити це з усього серця, щоб ближні відчували радість від привіту при зустрічі. І, коли Марія з'явилася на порозі у домі Захарії й привітала Єлизавету, це вітання відбилася в її лоні так, що дитя відреагувало здриганням у поважного віку жінки. Свята Анна виховала із Марії особу, котра раділа Богом, бо ця при зустрічі з Єлизаветою вигукнула: «Величає душа моя Господа і дух мій радіє в Бозі...» (Лк 1,46–47). Марія перебрала від своєї матері життя великою покорою, що удосконалювала до кінця своїх днів. Значить, свята Анна відзначалася великою покорою, милосердям, богобоязливістю.

Подивляймо та наслідуймо святу Анну, вдумуймося у її чесноти, котрі вона виховувала у своїй дочці, Марії.

(з проповіді Архієпископа і Митрополита Львівського Ігоря (Возьняка))

ХТ

ЗНАЙОМСТВО (ОПОВІДАННЯ)

Один мій знайомий, ім'я якого Мар'ян, з дитинства був непосидьком. Одного разу він зі своєю мамою пішов вибирати подарунок батькові на іменини. У свої 12 він вважав себе великим спеціалістом у цій справі. Правда, його мама про це не здогадувалася, коли Мар'ян напросився іти з нею. Ці таланти вона відкрила у ньому згодом.

Гучними вулицями гуляв прохолодний вітерець. Сонечко бавилося у піжмурки: то ховалося за хмарку, то за гілля дерев, то за високі будинки. Мар'янчик весь час намагався вгадати, за що заховалося сонечко. Тому, коли вони проходили від крамниці до крамниці, він постійно задивлявся на небо.

У крамницях він знайшов багато чого цікавенького. Правда не для тата, а для себе. Мати вагалася між різними подарунками і зовсім забула пильнувати сина. Коли вона його бачила востаннє, він розглядав фотоапарати та різну техніку. Думаючи, що син поруч, вона побігла в інший магазин, щоб подивитися, чи там нема чогось вартого уваги. Мар'янчик, тим часом, залишився у величезному магазині сам. Коли він це зрозумів, то спочатку почав панікувати, а потім побіг шукати маму. Оббігавши всі найближчі крамниці,

він зовсім розгубився. Що ж робити? Куди йти? Він же у цій частині міста вперше! Сльози набігли на очі, але пригадав слова батька про те, що мужчини не плачуть, і стримався. У хлопчика не було вибору. Дороги додому він не запам'ятав, вулиці і номеру свого будинку не знає, бо якось не доводилося її шукати. Найкраще, що можна було зробити, – це сісти на лавочку і зачекати, поки мати зрозуміє, що він загубився і повернеться.

Непевно, сонечку набридло бавитися у піжмурки, і воно зовсім зайшло за хмарку. Час минав. Хмарка заходила за хмарку – розпочався дощ. А потім нагринула і злива. На лавці посеред вулиці залишатися було неможливо. Першим сховком, який побачив Мар'янчик була церква. Старенька така, дерев'яна, затишна. Він чимдуж побіг до неї. Там було тепло та сухо. Чимось приємно пахло. Вдалині горіли воскові свічки та лампадки. Біля престолу поралася сестра-монахиня: щось поправляла, ставила свіжі квіти. Мар'ян зацікавлено дивився довкола. Закінчивши роботу сестра підійшла до Мар'яна.

— А що ти у таку зливу робиш тут сам? Ти часом не загубився?

— Звідки ви знаєте? – здивовано запитав Мар'ян.

— Твій погляд мені про це розповів, – лагідно промовляла сестра. — І як це трапилось?

Мар'янчик розповів свою історію.

— Знаєш, а Ісус, коли був маленьким також

загубився.

— А потім знайшов дорогу додому?

— Ні. Мати знайшла його у церкві, де він навчав книжників. Йому тоді було приблизно як тобі.

— То мені чекати поки прийде моя мама?

— Чекати тобі доведеться недовго. За той час можеш познайомитися ближче з Ісусом.

— А як? – зацікавлено запитав хлопець.

— Поговори з Ним: розкажи про свою пригоду. Він тобі підкаже, що робити.

Мар'янчик підійшов ближче до вітара. Сів на лавочку і почав згадувати молитву. Вона виявилася коротенькою. Потім попросив допомогти йому.

Рипнули двері. На порозі стояла мама.

— Я і не думала, що ти прийдеш до церкви, але щось привело мене сюди, – пояснила мати.

— Тебе привів сюди мій друг, з яким я щойно познайомився.

— Який друг?

— Та ось, поглянь! – він показував пальцем на роз'яття. — Я з Ним щойно познайомився, а Він мені вже допоміг.

Мар'янчик з мамою вибрали татові найкращий подарунок – Біблію. Від того часу хлопчик і його батьки більше взнали про Ісуса, читаючи татів подарунок. А також щонеділі приходили відвідати Ісуса у Його домі. З того дня Мар'янчик не міг допустити, щоб Ісус колись ще загубився. Принаймні не в його житті.

«Місіонар»

ПАМ'ЯТІ ЗАМУЧЕНОЇ ДИТИНИ

24 липня в місті Краматорськ Донецької області на стадіоні «Блюмінг» провели турнір з міні-футболу пам'яті 16-річного краматорського футболіста Степана Чубенка

«Степан Чубенко – один з наймолодших громадян України, який загинув тому, що він називав себе українцем. 23 липня 2014-го в Донецьку його викрали найманці російського бандформування «ДНР», неповнолітнього юнака катували і вбили 28 липня», – написав на своїй сторінці у Фейсбук журналіст Юрій Бутусов. «Він був воротарем краматорського футбольного клубу, і здав документи для вступу в один з київських вузів. Степан не приховував своїх проукраїнсь-

ких поглядів. 8 травня 2016 року Степан Чубенко удостоєний волонтерської народної нагороди – «Народний герой України».

Степан не встиг прожити велике життя. Він зробив вибір, на який виявилися нездатні багато дорослих. Він став маленьким символом громадянського спротиву, тим українським Донбасом, про який не можна забувати, і який треба дійсно почути і зрозуміти», – підсумував Бутусов.

(Інформаційний Спротив)

ПАПА: У СВІТІ ТРИВАЄ ВІЙНА

У зв'язку з нападом ісламістів та убивством священика на півночі Франції папа Франциск сказав, що у світі триває війна, «однак не йдеться про війну релігій». Мова йде про «війну інтересів, за гроші, за природні ресурси та панування над народами». Релігії ж, на його думку, насправді прагнуть миру. Франциск сказав це у Польщі, де він перебував з нагоди Світового дня молоді. (DW)

«МАЙДАНІВЕЦЬ» ВИВІВ «ЧОРНУ СОТНЮ»

Особа, яка сприяла втечі з України «беркутівців» після розстрілу Майдану і втопила їхню зброю, сама була серед учасників Майдану. Про це заявив генпрокурор Юрій Луценко. «За допомогою контррозвідки Міністерства оборони ми знайшли зброю «чорної сотні», в тому числі й снайперську гвинтівку, яку бачила вся країна під час страшних кадрів стрілянини з Жовтневого Палацу по Майдану. Ми знайшли її разом з великою кількістю автоматів в одному з київських озер. Вони були розрізані і втоплені одною групою, керівник якої вже проходить у слідстві. На жаль, ця особа, яка, за нашою версією, вивела «чорну сотню» з Києва, знищила зброю і втопила її, хоча сама вона була разом з нами на Майдані». Він також повідомив, що справи щодо 19 «беркутівців», причетних до розстрілів на Майдані, передані до суду, 6 із них перебувають під вартою. Ще 13 осіб перебувають на стадії досудового слідства, 5 із них під вартою. За словами Луценка, не пізніше кінця цієї осені ці справи також будуть передані в суд. Він додав, що ще 36 осіб перебувають у розшуку і будуть засуджені заочно. («Українська Правда»)

100 ДНІВ УРЯДУ ГРОЙСМАНА

Позитиви: – Влада демонструє реальну антикорупційну політику, якої в нас не було століттями; – Започатковано реформу на митниці потенційно колосального обсягу; – Перехід на систему держзакупівель PROZORRO; – Повна відсутність закупівель газу в Росії. (Слід підкреслити, що митниця, держзакупівлі і газ були трьома основними стовпами корупції. Зараз вони підпиляні). – Стабілізація бюджету, країна навчилася на себе заробляти. Збільшення надходжень до бюджету на 30% при відносно малій інфляції; – Продовження зменшення частки Росії в зовнішній торгівлі України, що прямує до нуля, продовження збільшення частки ЄС; – Серйозні витрати на оборону; – Різноспрошено реєстрацію ліків за розумною схемою; – Нарешті пускають західні автомобілі в Україну без мит; – Пускають авіаперевізників – «лоу-кості» в Україну; – Завершено всі розмови про безвізовий режим з ЄС, чекаємо рішення. (Олександр Палій, політолог, з Фейсбуку)

ПРОЩАЙ, ВЧИТЕЛЮ!

В Торонто у віці 75 років пішов з цього життя український історик Орест Субтельний. Науковець народився 7 травня 1941 року в Кракові. Найбільше визнання принесла Покійному праця «Україна: Історія», вперше опублікована у 1988 році. Вона мала значний вплив на формування світогляду українців, які здобували незалежність і закладали основи новітньої української держави. Доктор філософії та історії Орест Субтельний понад 30 років був професором кафедр історії та політичних наук у Йоркському університеті в Канаді. «З Канади він відкривав нам нашу історію і розказував про нашу силу. Вічна пам'ять!», – написав амбасадор України в Канаді Андрій Шевченко. (Радіо Свобода, А.Ф.)

З Катехизму УГКЦ

Першим середовищем передавання віри є сім'я. Батьки виховують у вірі своїх дітей прикладом життя і словом молитви. Вони навчають дітей Євангелія і свідчать його своїм життям, стаючи для них першими катехитами. По-християнськи виховуючи дітей, батьки створюють у сім'ї особливу атмосферу спільної молитви перед іконами, святкування неділь і свят.

Діти уже змалечку входять у духовне життя, збудоване на молитві, слуханні Слова Божого і прийнятті Святого Причастя. Доростаючи до зрілого віку, діти з допомогою батьків зростають у благодаті таїнства Хрещення, вчаться перемогти зло і творити добро. Отримана від батьків спадщина віри є для дітей запорукою вічного життя. Для дозрівання дитини у вірі велике значення має побожне життя хресних батьків і членів родини. Християнські родинні звичаї прищеплюють дітям християнський погляд на народження і смерть людини, створення сім'ї та сімейні взаємини, розвивають почуття приналежності до церковної спільноти і свого народу. (67, 68)

ВІДКРИТТЯ: ПІСЛЯ СМЕРТІ ОЖИВАЮТЬ МЕРЕЖІ ГЕНІВ

В тілі після смерті оживають кількості генів, причому окремі з них були неактивні ще з пренатального періоду. Це несподіване відкриття, яке має вагомні наслідки для трансплантології і судової медицини, зробили американські науковці.

Це відкриття суперечить звичній логіці: якщо смерть – це закінчення життєвих процесів, то як гени можуть бути активними? Як виявилось, можуть. Команда мікробіологів з університету штату Вашингтон в Сіетлі під керівництвом Пітера Нобеля дослідила понад тисячу зразків мертвих тіл мишей та акваріумних рибок даніо-реріо. Науковці припускали, що активність експресії генів в мертвому організмі поступово гаснучиме, наче двигун, в якому закінчилося паливо. Але результати, опубліковані на сервісі препринтів arXiv, виявилися несподіваними.

Замість того, щоб погаснути, активність окремих генів, навпаки, сильно підсилилась, причому деякі мережі генів даніо-реріо були на піку активності аж через чотири дні після біологічної смерті. Багато з тих генів відіграють важливу роль у захисних реакціях організму, а інші протидіють біологічним стресам. Важко повірити, але вмикаються також гени, які були неактивні з моменту народження і діяли лише під час пренатального розвитку.

Науковцям дуже важко пояснити, чому після смерті активуються гени, які діють лише в період розвитку зародка, каже Пітер Нобель. Можливо, умови в клітинах організму, який закінчив життя, чимось нагадують ті, що були в зародковий період. Важливо наголосити, що активізуються і ті гени, які зазвичай пов'язані з розвитком новоутворень. Це відкриття має важливе значення, адже дозволяє пояснити, чому люди, яким пересадили органи від померлих донорів, стають більше схильними до ракових захворювань.

Інший практичний бік відкриття команди Пітера

Нобеля належить до сфери судової медицини. Адже за активністю тих посмертних генів можна дуже точно встановити час смерті людини, що надзвичайно важливо в криміналістиці. Досі слідчі не мали таких точних методів визначення часу злочину.

Посмертна активність генів є наслідком дії мережі злагоджених біохімічних процесів, що лежать в основі життя. Наприклад, окремі гени можуть вмикатися лише для того, щоб запустити інші. «Найцікавіше те, що, вивчаючи смерть, ми можемо більше сказати про те, що таке життя», – каже Пітер Нобель.

ЩО ТАКЕ СМЕРТЬ?

Ми звикли думати про смерть як про кінець життя. Однак насправді це поняття дуже важко визначити. Століттями моментом смерті вважали зупинку дихання і припинення кровообігу. Але з розвитком біології та медицини, зокрема реаніматології, цієї дефініції бракує щораз більше. Під час Світового конгресу лікарів у 1968 р., у так званій Сіднейській декларації, медики переосмислили поняття смерті, відтепер дефініюючи її як незворотну зупинку роботи мозку. Тож всупереч інтуїції можна бути мертвим навіть коли серце б'ється. Важко звільнитися від подібних парадоксів, розглядаючи фундаментальні питання про життя і смерть. Зрештою, науковці достеменно не знають, що таке життя. Адже всередині наукової спільноти досі нема консенсусу, чи можна вважати віруси живими організмами.

Міхал Ролецкі, Wyborcza.pl, реферував Євген Ланюк, «Збруч»

ХОЛОДНО НА ЛІНІІ ВАРШАВА-КИЇВ

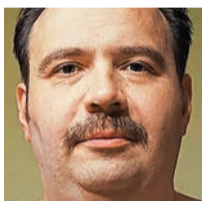
▼ Продовження. Початок на 1 стор.

**БОРИС ТАРАСЮК,
екс-керівник МЗС
України**

У цих рішеннях (Сенату і Сейму) викривлена політична і юридично дана некоректна оцінка трагічної сторінки українсько-польської історії, зокрема подій на Волині в 1943 році. І все це зроблено на тлі позитивних конструктивних рішень і оцінок, які були дані за ці 25 років. Зокрема можна згадати дві заяви президентів України і Польщі. Це від 1997 року і від 2003 року. Це спільні заяви українського і польського духовенства. Це спільні заяви двох парламентів. Нагадаю, що в червні була заява колишніх президентів України і української інтелігенції до поляків. У липні у відповідь була заява колишніх президентів Польщі і інтелігенції польської. Обидві заяви були конструктивними.

На жаль, партія «Право і справедливість», яку я вважаю націоналістичною партією, не патріотичною, а саме націоналістичною, пішла іншим шляхом і почала давати абсолютно невиважені, некоректні оцінки цієї складної історії. Цими рішеннями польського парламенту фактично здійснюється спроба перекреслити весь цей позитивний конструктив, який був напрацьований за 2.5 десятиліття між Україною і Польщею в плані вшанування жертв Волинської трагедії як українців, так і поляків. Або як поляків, так і українців.

Тепер поляки пішли іншим шляхом: вони вшановують лише свої жертви, а десятки тисяч українців, які загинули від рук поляків, замовчують. І Павлокома, і Сагринь, і багато інших місць поховань українських жертв. Але їм не надана така шана, яку, до речі, надав президент Порошенко, уклонившись до меморіалу польських жертв. А хто буде вшановувати українські жертви? Вони що, менш цінні для поляків і для українців? А де ж тоді питання християнських цінностей? Все це перекреслено. Фактично рішення польського Сенату і Сейму спрямовані на перегляд тих оцінок, про які я вже згадував. І вони виглядають як провокативна акція націоналістичних сил Республіки Польщі, зокрема партії «Право і справедливість», які спрямовані на піддрив існуючих уже два десятиліття конструктивних стосунків між українцями та поляками. (з інтерв'ю для Радіо Свобода)

**ОЛЕГ БАЗАР,
головний редактор у Lb.ua
(з Фейсбуку)**

Лише десять депутатів Сейму утрималися при голосуванні з приводу резолюції щодо визнання Волинської трагедії

геноцидом. Десять з чотириста сорока двох. Проголосувати проти не ризикнув ніхто. І це діагноз. Діагноз стану і якості польського парламенту та польського політикуму загалом, де поряд денний диктують учорашні маргінали і агентура Кремля.

Я уважно стежив за обговоренням у Сеймі цієї резолюції. Дискусії як такої не було – кожен поспішав наввипередки засудити «бандеризацію» сучасної України, «глюрифікацію ОУН-УПА». Фактично, ця резолюція Сейму, це спроба продиктувати нам, як жити і кого шанувати.

Досі крихкий і неймовірно складний процес примирення українців та поляків якось тримався на тому, що завдяки позиції моральних авторитетів обидва народи намагалися говорити з позиції грішника, що кається, а не судді, намагалися говорити про свої власні гріхи, а не про провини сусіда. При цьому, українці не вказували полякам, яких героїв їм шанувати, а поляки, відповідно, не вказували нам. Звісно, просто не було, проблем завжди не бракувало, але тепер, завдяки польській стороні, ми відкинуті у нульову точку.

**ВОЛОДИМИР В'ЯТРОВИЧ,
історик, голова
Українського інституту
національної пам'яті
(з Фейсбуку)**

Політичне рішення про геноцид поляків є висловом жалю не за загиблими людьми, а за втраченими територіями. В роки II світової значно більше поляків, в тому числі із т.зв. «кресів» загинули від рук нацистів та комуністів, але жодних резолюцій щодо визнання цих вбивств геноцидом польський парламент не розглядав.

Натомість звинувачення сформульовані проти українців. Чи не тому, що найбільша частина т.зв. «кресів» нині є українською територією?

**ЮРІЙ ОПОКА,
журналіст
(з Фейсбуку)**

Декілька думок про «Волинь».

1) «Геноцид» – тільки початок. За сьогоднішнім голосуванням підуть далші вимоги й заборони, котрі стосуватимуться «співучасників». Де закінчатся винуватці – важко сказати. Точно не Бандерою єдиним. Так, наприклад, головний «мотор» нинішньої історичної політики Польщі – середовище націоналістів, – вважає Митрополитом Андрея Шептицького гітлерівським колаборантом і винуватцем «геноциду». Загалом, походивши по правих форумах, дуже сильне відчуття наростаючої неоімперської риторики з присмаком ревізіонізму.

2) Найбільше жажіття правої політичної партії – що хтось її обійде з правого боку. Оскільки ПiС,

останніми діями на ниві історії, розірвав стосунки навіть з поміркованими центристами, в них залишається один шлях – далі іти в сторону національної ревізії й реінтерпретації історичної справедливості. Річ ще в тім, що націоналізм завжди голодний, його неможливо нагодувати. Відповідно, нові річниці приносять нові декларації. Дай Бог, щоб цим все обмежувалося.

3) Українське питання тільки частина дуже великої реформи політики пам'яті. До польсько-єврейських питань підхід ще радикальніший.

**АНДРІЙ ПАВЛИШИН
(з Фейсбуку)**

Нині цитував покійного Яценка Куроня, великого поляка і щирого приятеля України: «Якщо Україна хоче бути незалежною, то вона не може зректись пам'яті про УПА.

УПА була повстанською армією, яка воювала за незалежність». Понад те, навіть лідери ПiС – партії, яка найбільше відповідальна за розпалювання антиукраїнських настроїв – донедавна кривилися, але казали, що з розумінням ставляться до пошанування УПА в Україні. Тепер все змінилось. Заповзятість поляків в історичних питаннях і абсолютна байдужість до них української влади спричинили дуже серйозну кризу стосунків, масштаби і наслідки якої ми ще до кінця не розуміємо.

Потрібно усвідомлювати: для правого польського політикуму питання волинської трагедії та україно-польських стосунків початку ХХ століття загалом – це не «протокольні» теми, а справа принципів, в якій, врешті-решт, потрібно знаходити консенсус (у польському розумінні, консенсус – це вибачення з боку України за Волинську трагедію).

Від редакції. Не забуваймо, що в Польщі більше щирих друзів України, ніж «любителів кресів» з «польським Львовом» в центрі. Ось, для прикладу, голос Казімежа Вуйціцького, викладача Варшавського університету.

День 11 липня можна було б назвати днем пам'яті або днем «Волинської різни». Польща прийняла рішення, яке задовольнить поляків, що не хочуть Україні та українцям нічого вибачати. Польща придушила власне сумління, яке підказувало просити вибачення в Україні. На польсько-українське поєднання лягло тавро, що не має терміну давності. Ті, які хотіли правди, скоро зрозуміють, що «геноцид» ніякої правди не відкриває і у жодному разі не є кращим терміном за «Волинську різню».

(А.Ф.)

ХТ

ДРУГИЙ ФРОНТ

(Розмова з головою Служби Безпеки України (СБУ) Василем Грицаком про минулорічний провал російської спецоперації в Одесі. Фрагмент. Повністю інтерв'ю було опубліковано порталом Liga.net)

► Яка проблема найбільш актуальна для глави СБУ на даний час?

В. Грицак: Основна на поверхні – посилення російських спецслужб, викликане ефективною діяльністю СБУ. Ми протидіємо – вони нарощують тиск. Росія має потужний потенціал. У цьому сенсі є один дуже цікавий

аспект – родзинка, як б сказав. Після обміну (в червні 2016 р.) [Геннадія] Афанасьєва і [Юрія] Солошенка мого радника Юрія Тандіта запитали: чому російське керівництво зацікавилася українськими громадянами, а не громадянами РФ, затриманими в Україні? Чому вони їх забрали? Проблема проста –

невдала спроба створення «Народної ради Бессарабії».

Грицак коротко розповідає про плани Москви. Ключове в сказаному – підірив мостів і захоплення тонкого перешийка біля кордону з Придністров'ям, де базуються російські війська.

Під виглядом терористів в дев'ять відрізаних районів

Одеської області заходять російські війська з Придністров'я – це початок проголошення т.зв. «Бессарабської народної республіки» на чолі з російськими офіцерами. Після захоплення частини Одеської області – дестабілізація Молдови і Румунії, спроби захоплення Одеси, другий фронт для української

армії. Для російських військ у Придністров'ї відкривається шлях перекидання постачання з Криму. Це відкрило б для РФ найширші можливості дестабілізації південного заходу України і суміжних країн Європи – з «грададами», «ураганами», танками і піхотними корпусами.

▼ Продовження на 5 стор.

ДРУГИЙ ФРОНТ

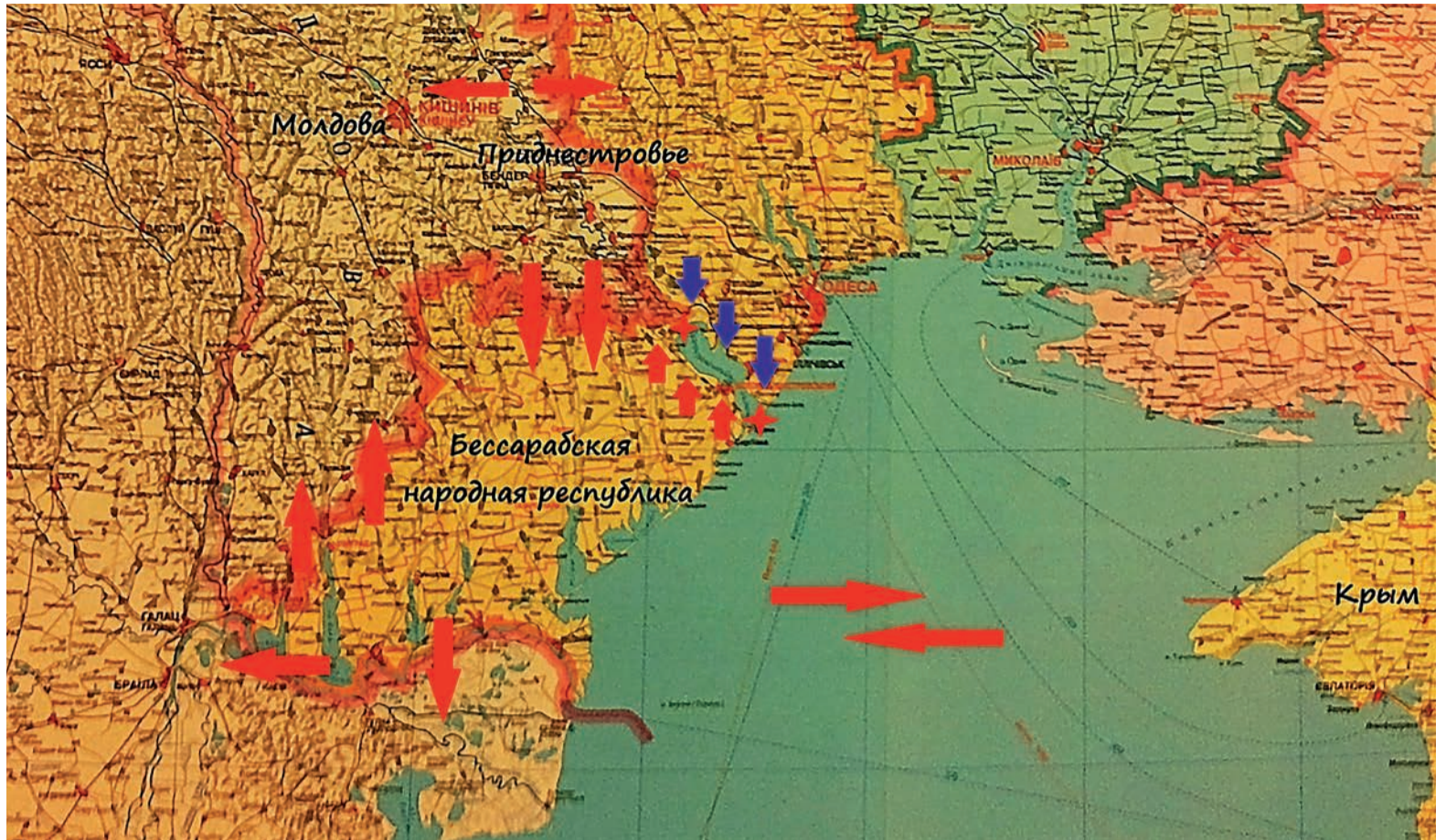
▼ Продовження. Початок на 4 стор.

Куратор проекту «Бессарабія» – Інал Ардзінба, перший заступник радника президента РФ Владислава Суркова. Ардзінбі оголошено підозру, він знаходиться в розшуку. Гліщинская, яку ми віддали, була на прямому контакті з Ардзінбою. Другий – Діденко, який стрибав від Альфи з вікна і поламав собі ноги. Чому він тікав? За ним теж стояв Ардзінба.

Тепер далі. За нашою інформацією, в зв'язку з провалом проекту «Бессарабія», т.зв. група ФСБ в московській верхівці звинуватила в цьому групу Суркова-Ардзінби. План не вдавсь. Гібридна війна на південному заході України з виходом на Європу не почалася. Подивіться аналітику за минулий рік – весна і літо. Що відбувалося в Молдові? Її колотило. У мене була розмова про це з керівництвом спецслужб Молдови. Росіяни провалилися.

Але навіть Москві потрібні дві контактні особи, які разом з Сурковим і Ардзінбою курирували цю операцію? Моє скромне припущення: ці люди потрібні для того, щоб вони приїхали і розповіли, яку інформацію вони передали слідству, як була організована наша робота з ними, на чому вони проколотися, де провалилися. Все це треба, щоб проаналізувати недоліки на майбутнє. Ну і, зрозуміло, щоб одне угруповання впливу в московській верхівці завдало удару по інший. Зараз між ними розбірки. І ці люди, яких ми віддали Москві в обмін на наших патріотів, допоможуть цим групам воювати між собою.

Грицак дістає товсту течку з оперативною аналітикою по темі «Бессарабія». В теці – безліч документів і світлин. В цілому – чітка ієрархічна система командування та управління, яка повинна була запрацювати у відірваному від України шматку Одеської області. Аж до герба. Крім того, тут же – схема всіх задіяних ключових фігур зі світлинами: хто на кого впливає, хто і де

які зв'язки має, які «спортивні клуби» знаходяться під впливом російських агентів, де будуть брати зброю, хто першим візьме її в руки. Більшість тих, хто є в цій схемі, затримані або втекли до Росії.

Всі ці матеріали були здобуті у російської сторони нашими фахівцями. Тут конкретні плани: як проект «Бессарабія» повинен був підірвати південь України і поширити війну і тероризм в Європейський Союз через Молдову.

► Виходить, що для «південно-західного фронту» все було готово. Всі ці дані – це робота СБУ?

В. Грицак: Це наша агентура. Наша оперативна робота. Саме для того, щоб зірвати ці плани, ми почали нашу спецоперацію в Одесі. Тепер я розповім докладніше про те, як ми це робили.

Коли ми готували зачистку Одеської області від агентів і сепаратистів, ніхто не знав про підготовку цієї операції. Це була перша в історії СБУ операція такого масштабу (мова про події весни 2015 року-Ред.). Ми знали, що ввечері наступного дня розпочнуться процеси, які важко буде зупинити. Нам довелося діяти швидко.

Ми зібрали 150 альфійців з різних областей. Відправили їх малими групами до пунктів призначення цивільними бусами і різними дорогами. В Одесі в цей час працювала невелика група наших довірених осіб. Наші місцеві перевірені оперативники допомагали ховати машини до ранку. Перед цим в місто зайшли наші фахівці з питань зв'язку та взяли місто в ковпак. Ми повністю накрили місто. До речі, операцію ми назвали «Чистий четвер», оскільки це було напередодні Великодня. Коли ми прибули на місце, кожна з груп Альфи отримала конверти із завданням. Коли ми зібрали всі сигнали про готовність груп, я дав команду почати операцію. Умовно – порядок цифр. Ну, нехай буде 555. І пішло: десь – з ноги, де прості двері, десь – накладним зарядом, десь – титановим інструментом. Хлопці одночасно зайшли кожен на свою адресу. Найбільше підозрюваних ми взяли в одному спортзалі – дев'ять чоловік, серед них – двоє кілерів.

► Скільки людей в цілому було затримано в той день?

В. Грицак: Більше 30. Але це тільки за один день. Далі була друга і третя хвилі, які

дозволили розширити коло затриманих сепаратистів і російських агентів.

► Чи можна сказати, що російський проект «Бессарабія» закінчився в той день?

В. Грицак: Ні. Три етапи зачистки було. Багато з тих, кого ми взяли, відкрили нам виходи на наступних людей. Ми вдарили по них, звезли, до ранку отримали від них всі кладки з вибухівкою, зброєю і так далі, пішли далі за адресами, далі суди, санкції. Погнали далі. Перший удар ми завдали по бойовій ланці – тій, яка планувала серію вибухів.

Грицак показує світлини чоловіків зі зброєю. Серед інших – людина в одязі священника, з гранатами. Глава СБУ показує схеми, як саме російські льяльководи планували підірив мостів. Частина затриманих були сплячими російськими агентами. Отримали команду – увімкнулися.

► Сьогодні Одесі щось загрожує?

В. Грицак: Ми дуже добре почистили Одесу.

Грицак показує документ. За його словами, це звіт, який був переданий місцевою російською агентурою до Москви. У документі йдеться про серйозні виклики, які

чекають Росію в разі провалу проекту «Бессарабія».

В. Грицак: Автор тексту чітко окреслив перспективи провалу проекту «Бессарабія»: «СБУ не має отримати перепочинку. Важливо, щоб підтримка була отримана в найближчі години або добу. На шальках терезів – доля південного заходу України, а в геополітичному сенсі – Молдови і Придністров'я. Наша поразка в Одеській області призведе до зміни загального балансу сил в регіоні». Однак, вони ж програли. Сьогодні в Одесі у нас немає ситуації, яка була в 2015 році.

Тоді було все готове, розкладено, розставлено – просто треба було підпалити гніт.

► Зараз росіяни знову активізувалися в Придністров'ї...

В. Грицак: Звичайно. Але щоб зробити серйозні дії – потрібна база і постачання. Без цього нічого не вийде. Так що нинішня мирна Одеса для них – це абсолютна поразка. Зараз під їхні прапори вже практично ніхто не встане. А ті, хто готовий це зробити – ми за ними уважно спостерігаємо.

Розмову провів
Петро Шуклінов,
Ліга.net

Думи мої...

ДОВЖЕНКО ПРО БОГА

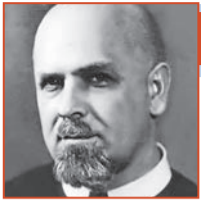
Я почав молитися Богу. Я не молився йому 37 років, майже не згадував його. Я його одкинув. Я сам був бог, богочоловік. Зараз я постиг невеличку краплину своєї облуди... Коли посивіла моя голова, і вщухли пристрасті, і день повечорів, і пройдено, здавалося, такий великий шлях, тепер на самоті, отут в пустині, кинутий людьми, відчув до глибини душі своєї, що «слаб і немо-

щен є чоловік, і все життя людське скорбне є»... І став я думати, що страшно і вбого на світі, коли Його нема...

І коли я відчув і збагнув малість і мізерність великих людей, і жорстокість, в обійми якої нас кинуто навіки, мов у смрадну яму, і мізерну переходящість слави, пошани, здоров'я, сили і права, я подумав, що всі помиляються...

Бог в людині. Він є або немає. Але повна його відсутність – се великий крок назад і вниз. В майбутньому люди прийдуть до Нього...

Олександр Довженко, 02.01.1946

З літопису християнської України

КИЇВСЬКА ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА ТА ЇЇ ЧЕНЦІ

Київська Печерська Лавра, матір українських монастирів, мала інші початки, відмінні від інших монастирських осідків, які на Українських Землях поставали в XI столітті. Вона не була якоюсь княжою фундацією для ченців, але ініціативою самих таки українських християн, які почали тут здійснювати ідеал чернечого пустиножителства.

Руїни Успенського Собору Києво-Печерської Лаври, 1942 рік. Bundesarchiw, с-на: Kress

Початки Печерської Лаври зв'язує літописець Нестор, її визначний чернець, з ім'ям Іларіона, пізнішого київського митрополита українського роду. Будучи перед 1050 роком духовником на Берестові біля Києва, він підшукав собі одну затишну придніпровську печеру – місце молитви і самотного розважання, де знаходила відпочинок його християнська і священнича душа від світського гамору столиці держави. Та, ставши митрополитом, він мусів залишити свій затишок, хоч і зоставив у ньому свого духа. Іларіонів дух діла і молитви власне залишився в спадщині переємникам того боговгодного місця – печерським подвижникам.

СВЯТИЙ АНТОНІЙ ПЕЧЕРСЬКИЙ

Після того, як Антоній започаткував своє чернече життя на Атонській Горі в Греції, він повернувся на батьківщину і тут, у печері Іларіона, знайшов собі притулок, не знайшовши, як пише літописець, відповідного місця і духу в тодішніх київських монастирях грецького походження. І тут унезабарі відкриває його українська суспільність, і коло нього збирається невеликий гурток охочих, які шукали євангельського досконалого життя, прикладу та проводу. Такі літописні імена як Теодосій, Варлаам, Яків, Нікон, Іван, Єфрем, Степан та інші – це перші ченці українського походження. Вони своїми іменами вповняють історію українського чернецтва XI століття та поглиблюють зміст християнства в тодішній Україні. Перші ченці, на загал, вийшли з вищих верств українського суспільства, що відповідало тодішній суспільній структурі народу. Вони і надали цьому чернецтву відповідного і притаманного напрямку: дійової злуки з народом та з його потребами, духовними, культурними, а навіть політичними. Вони пішли в печери, щоб поглибити власне життя, та скоро вийшли з них, щоб працювати над піднесенням українського народу до вищого ступня християнського життя. Вони не замкнулись перед доволі багатим світом, але стали до праці над ним, даючи йому духовний провід. Таким чином вони запевнили правильність напрямку і розвитку українського

християнства. Та Антонієві, людині схильній до самоти, скоро стало тісно і гамірно в оточенні молодих ченців. Тому він відсувається знову на самоту, наскільки це взагалі було можливе, а провід печерської громади переходить на Варлаама; власне за його покликання він свого часу звів тяжку боротьбу з князем Ізяславом Ярославичем, який, в кінці, мусів таки поступитися перед публічною опінією і відпустити свого дворянина в печери, куди кликало його серце. Згодом Ізяслав таки забере печерянам їх настоятеля Варлаама та поставить його організатором і настоятелем монастиря св. Димитрія, християнського покровителя князя. За порадою Антонія, печерська братія, коло 1062 року, вибирає печерським ігуменом Теодосієм.

ТЕОДОСІЙ ПЕЧЕРСЬКИЙ

Саме цей другий настоятель київських печерян вкладає в Печерську Лавру свою душу та всі ті первні, які, поступово розвиваючись, заповнюють її історичне значення. До того часу українське чернецтво не мало своїх визначених норм життя, потрібних для спільного життя. Зайшли в Україну ченці жили за своїми чернечими,

чужими зразками, проживаючи не раз удвію чи одинцем, як душпастирі-місіонери, або духовники князівен чи князів, які проживали на українських княжих дворах, засватані державною політикою Рюриковичів. Часто було воно пристосованим до обставин імпровізуванням, чи наслідуванням візантійських зразків. Це не сподобалося Антонієві, тож він пішов у печери. Отож щойно Теодосій почав обмірковувати правила життя для своєї громади, яка щораз зростала. Він шукав зразка, і знайшов його в правилах св. Василя Великого, в їх новітній візантійській формі, укладеній св. Теодором Студитом, ігуменом константинопольського монастиря IX століття (+ 11. XI. 826), текст якої знайшов в одного пришестья-ченця з оточення митрополита Юрія-грека, десь у 1070 роках. За своїм розсудком, і з відповідними пристосуваннями до українських обставин, з цими нормами впровадив Теодосій новий лад у своєму монастирі. Цей лад наводив він таки прикладом власного життя та своїми повчаннями. І не обходило без труднощів, але печерська братія пішла таки за прикладом свого настоятеля, який не вимагав

від неї більше, ніж сам робив. І хоча дуже скоро Теодосія не стало (1073), то його діло не пропало, але кріпало і розходилося світлом по всій Українській Землі і поза її межі.

СТЕПАН ПЕЧЕРСЬКИЙ

Вже Теодосій випровадив братію з печер і почав будувати надземного монастиря і церкви, на подарованій Ізяславом землі на Печерську. Та щойно його наступникові Степанові припало щастя звести стіни першої надземної печерської церкви Пресвятої Богородиці. Степан був вибраний самою печерською братією та потверджений вмираючим Теодосієм, хоч він мав і облюбив іншого свого кандидата – ченця Якова. За життя Теодосія Степан був епископом, тобто управителем церкви, та одностороннім Теодосієм при реорганізації Лаври. При смерті Теодосія саме його випросила собі печерська братія за настоятеля і провідника. Тож Теодосій вволив її волю, а правління Степана показалося успішним, і внутрі, і назовні: він воздвиг першу Печерську Лавру. Та в 1078 р. в печерському монастирі стається досить незрозумілий факт: Степан був відсунений

від проводу печерянами й опинився навіть поза печерами та чернечою громадою. Він став засновником нового монастиря, прозваного від його імені «Стефанеч», а в 1090 році став володимирським єпископом на Волині, передавши монастир Климентові, і згодом почитається в Українській Церкві як Святий, під днем 27 квітня. Щодо часу, то його уступлення з Печер збігається з новою владою і політикою в Києві, з настанням Всеволода Ярославича, який повів нову візантофільську політику, ставши родоначальником Мономаховичів. Мабуть якісь політичні рації були причиною змін у Печерській Лаврі, коли Степан, – разом з Теодосієм пов'язані з політикою «западника» Ізяслава, – по смерті того ж останнього не мав сильної опори в Печерах та склав ігуменство, й пішов «через поле» і заклав новий монастир – Стефанеч, в якому пробув до свого назначення на Володимир Волинський. Про нього згадується ще і під роком 1091 у часі перенесення мощів св. Теодосія до новобудованої церкви; прибувши на празник перенесення мощів св. Теодосія до Києва, він замешкав в заснованім ним монастирі, та – проживаючи тут – мав бачити над Лаврою, в ночі перед перенесенням тіла Теодосія, велике світло, і, як каже Нестор, він був начним свідком й учасником цих подій, «думаючи, що це несуть Теодосія і без нього (а знав він про це з попереднього дня), сів на коня, і разом з Климентом ігуменом, якого поставив по собі в своєму монастирі, поїхали вони на світло і, приїхавши близько, побачили над печерами багато свічок, і зайшли в печеру, коли печерська братія робила поминки при відкопанім тілі Теодосія». Він власне взяв участь, як одинокий єпископ, у цій нічній процесії печерської братії, а наступного дня, 14 серпня, зараз по митрополитові Єфремові, був головним творцем канонізації св. Теодосія та свідком тріумфу печерської чернечої ідеї, всупереч опозиції Візантії; а сталось воно за печерського ігумена Лазаря, який перейняв провід у печерах по ігумені Івані, другим настоятелі по св. Теодосії. Так з 1091 роком Печерська Лавра входить у життя українського народу та в пейзаж Києва – столиці України, як твердиня християнського духу та культурний центр народу.

о. Атанасій Великий, ЧСВВ

С-на Назарія Юськіва

НА ПОРОЗІ НОВОЇ ХВИЛІ МІГРАЦІЇ

Поняття міграції не є новим для українців. Практично у кожного є далекий чи близький родич, що виїхав за кордон на заробітки, аби здобути освіту чи на стажування. Українці пережили уже кілька хвиль міграції й нині стоять на порозі ще однієї. Чому в сучасній жіночій міграції більше добра, ніж зла, про нове покоління дітей мігрантів, чому важливі зміни у публічних дискурсах щодо мігрантів, розповіла Tvoemisto.tv Світлана Одинець, співробітниця Інституту народознавства НАН України, дослідниця сучасної жіночої міграції з України.

фіковані сфери. Так, в Італії маємо українку-радницю мера Риму – Тетяну Кузик. Є немало українок, які очолюють громадські організації, створюють громади, відкривають маленькі бізнес-проекти. Важливо розуміти, що наші жіночі міграції є дуже поліваріантними, і це далеко не лише заробітчання.

«ЖІНКИ НЕ МІГРУЮТЬ ТІЛЬКИ ЗАРАДИ ЗАРОБІТКІВ»

Окрім заробітку, завжди є супровідні фактори, чому жінка виїжджає закордон. Як правило, вона втікає з ситуації, з якої не може вийти по-іншому: насильство у родині (фізичне або психологічне), алкоголізм, тиск соціального оточення, неможливість реалізувати себе професійно чи особистісно. Тому нерідко, під приводом заробітків, вона просто здійснює втечу, не завжди рефлексуючи про це саме у такий спосіб.

Чому жінка виїжджає саме на заробітки? Тому що в нашому суспільстві досі існує лише одне виправдання для міграції, і те умовне: вважається, що поїхати заробляти гроші за кордон – це ще частково виправдано. Але мігрувати через те, що тут не витримуєш, бо тебе б'є чоловік – це погано. «Так живуть всі, і ти терпи», – часто можна почути від родичів чи друзів.

Також побутує думка, що власне жіноча міграція руйнує сім'ї. Але, на моє переконання, виїзд жінки за кордон стає лакмусовим папірцем для тих хворобливих процесів, що існували у родині давно. Ми повинні запитати також чоловіка: чи заробляв він кошти, чи відчував, що це його обов'язок? Чи він підтримував жінку емоційно в різні періоди сімейного життя?

Немало моїх респонденток говорили про те, що виїхали в момент, коли їхні чоловіки просто поставили перед фактом: «На мене не розраховуй, я не маю де заробити, роби, що хочеш». Або тоді, коли роками виховували дитину самотужки, не маючи від колишнього партнера жодної допомоги. Але варто також зауважити, що міграція часто дозволяє кардинально покращити життя родини, і не тільки фінансово.

«ВАКЦИНАЦІЯ МОБІЛЬНІСТЮ»

Виникає питання, чому українки виїжджають і не повертаються після того, як реалізували свої економічні цілі: купили квартиру, оплатили освіту дітям? На моє переконання, українки просто пізнали зовсім інше ставлення до себе. Навіть якщо вони працюють у низькокваліфікованій сфері, часто говорять, що у певний

момент зрозуміли, що таке повага та підтримка. Їхня самооцінка зростає тут більше, ніж коли працювали у школах чи лікарнях в Україні. Загалом, міграція для багатьох українських жінок, які часто до цього мало де подорожували (не забуваймо, що кордони відкриті лише 25 останніх років), – це колосальний життєвий переворот.

Є таке явище, яке я називаю «вакцинація мобільністю», коли людина отримує принципово новий досвід, після якого починає раптом переосмислювати усю себе, і все прожиті. Її життя починає ділитися на час до та після першого перетину кордону віддаленої країни. Можна повернутися у ту саму географічну точку, але неможливо повернутися тією самою. До слова, родина мігрантки також змінюється.

ПРОДОВЖУЮТЬ МІГРУВАТИ ДО РОСІЇ

Загалом, в історії України ми мали кілька хвиль міграцій. На перетині кінця XIX і початку XX століття відбулася перша хвиля. Друга хвиля – у міжвоєнний період. Третя – після II світової війни, і т.зв. четверта триває нині – це період після здобуття Україною незалежності.

Варто усвідомити, що остання хвиля міграції відрізняється від усіх типологічно. Глобалізація відкрила можливості не тільки повернутися мігранту додому, а й підтримувати постійний зв'язок з рідними. Раніше так не було. Ті, хто виїжджали у перших трьох хвилях, продавали усе майно й прощалися з рідними, оскільки покидали дім навіки. Або просто тікали від потенційних політичних переслідувань, як це було після 1945 року. Тепер можна не лише приїжджати в Україну, але й бути залученим в її культурні та соціальні процеси, фізично перебуваючи в країні призначення і живучи на дві країни.

Після 1990-х років українки активно виїжджали до Польщі, Росії, Чехії. Такі міграції були сезонними. Але в цей період також відкрились країни масової міграції, які раніше не були задіяні: Італія, Португалія, Греція. Першопрохідці тоді переживали надзвичайно складні життєві випробування, бо фактично ще не мали до кого звернутися, навіть церковні громади відкривалися не відразу. В Італії їх рятував «Карітас» – міжнародний християнський благодійний фонд, що допомагає різним потребуючим. Освоївшись, у 2000-х роках ці жінки-першопрохідці запрошували друзів та знайомих також виїхати до них. На перетині 2000–2003-х років в Італію виїхало понад 100 тисяч

українських мігранток. Те саме відбулось в Португалії, Іспанії та Греції, щоправда, у менших кількостях.

На загал із західної України частіше виїжджають у країни ЄС: Польща, Італія, Іспанія, зі східної – у Росію. Важливо, що із західної України також продовжують мігрувати до Росії, і навіть зараз, у період війни. Країна-агресор залишається топовою за кількістю виїздів саме з цілями трудової міграції. Окрім Росії, країнами призначення нині є Італія, Чехія, Білорусь (notabene, це нова країна останніх років) та Польща.

ДІТИ ТЕПЕРІШНІХ МІГРАНТОК: ПОКОЛІННЯ «ПІВТОРА»

Не можна однозначно говорити, що міграція – це завжди погано для дітей. Мовляв, жінка залишила тут своїх дітей та поїхала влаштувати власне життя в іншій країні. Направду, діти батьків-мігрантів отримують принципово новий досвід порівняно з тими, в чийх родинях ніхто не мігрує. Вони, передусім, розширюють свій спектр бачення різних соціальних ситуацій. Для них стає відкритою опція виїзду за кордон на навчання або роботу. Питання у тому, чи вони використають її.

З міграцією в Україні з'явилося таке поняття як покоління «півтора» – це діти, які народилися ще в Україні, але переїхали з батьками за кордон у підлітковому віці. Нині нам поки що невідомо, яка їх подальша доля, оскільки таке покоління формується на наших очах. Усе залежить від того, чи здобуватимуть вони вищу освіту за кордоном. Якщо ні – то такі діти приречені на низькокваліфіковану працю, але чи такі обставини автоматично означатимуть про їхній життєвий провал? Не думаю.

Проте і ті діти, які залишилися в Україні, поки їхні батьки працюють за кордоном, як мінімум розуміють, що світ – це не тільки школа-робота-університет-зарплата у тисячу гривень. Вони мають різні варіанти вирішення ситуацій, і, можливо, це буде дуже важливо для України в майбутньому. Я постійно ставлю собі питання: де ті соціальні середовища, групи, моделі поведінки, які можуть вивести нас на новий рівень суб'єктності в цій країні? Можливо, саме ці підлітки проявлятимуть значно більшу суб'єктність, а не лише «підкорення обставинам, що склалися».

Є також психологічний досвід дітей, які залишилися. Вони можуть дуже страждати від розлуки з мамою чи татом. І часто це спричинює депресію. Але мені доводилося також бачити і підлітків, які до міграції мами вважали, що їхнє єдине життєве завдання – продавати на ринку, і час до часу ходити до школи. Після міграції матері для них стає цінністю освіта. Вони різко дорослішають й інколи доволі позитивно трансформують для себе цей досвід. Ми не можемо говорити тільки про негативи, пов'язані з жіночою міграцією. Але тут важливо також озвучити те, що якщо жінка-матір поїхала за кордон і пересилає гроші на дитину, то чоловік-батько мав би включитися в опіку над дитиною на повну. Проте як часто ми спостерігаємо такі випадки?

▼ Продовження на 8 стор.

ЖІНКИ VS ЧОЛОВІКИ: ХТО КУДИ МІГРУЄ І ЗА ЧИМ

Важко говорити про потоки українських мігрантів, оскільки українська офіційна статистика взагалі не фіксує реального стану. Ми керуємося експертними даними, які подають фахівці, на основі своїх досліджень, а також статистикою країн призначення. Згідно з останніми дослідженнями, серед мігрантів є 33% жінок та 67% чоловіків. Але я, а також мої колеги, дивимось на ці цифри критично. Насправді, можна впевнено заявляти про майже рівноцінну кількість мігрантів обох статей. Так, на рівні тенденції, ми можемо стверджувати, що є країни суто жіночої міграції. До них належить, наприклад, Італія, де 82% мігрантів – жінки. Важливо, що чоловічі та жіночі міграції суттєво різняться: за вибором країни, працевлаштуванням, як чоловіки та жінки розпоряджаються фінансами, скільки коштів пересилають в Україну. Усі ці гендерні особливості принципів.

Для прикладу, чоловіки відсилають третину коштів додому, в той час як жінки – 80%. Також чоловіки, якщо вони виїжджають у країни ЄС, проявляють більшу мобільність, ніж жінки. Якщо їм не подобається місце працевлаштування – одразу шукають нове. Жінки, навпаки, розуміють, що знаходяться у нерегульованому статусі, їм будь-якою ціною необхідно заробити кошти на дітей чи інші потреби. Тому вони намагаються більше адаптуватися до ситуації, у котру потрапляють. Заради цього можуть навіть терпіти гноблення та несправедливість.

Чоловіки виїжджають, здебільшого, у Росію або в країни, де є можливість працевлаштування на будівництво чи допоміжні роботи. Жінки обирають Італію, Польщу та Іспанію. Основною сферою їх роботи є догляд за літніми людьми та дітьми, а також послуги з прибирання, готельно-ресторанний бізнес.

У своїх дослідженнях я також акцентую увагу на тому, що деколи українки отримують освіту за кордоном, або нострифікують свій наявний диплом і, відповідно, входять у квалі-

НА ПОРОЗІ НОВОЇ ХВИЛІ МІГРАЦІЇ

▼ Продовження. Початок на 7 стор.

АКАДЕМІЧНА МІГРАЦІЯ
І МІГРАЦІЯ МОЛОДІ –
НАШ ПОРЯТУНОК

Міграції нині вивчають переважно у транснаціональній перспективі, коли суспільство походження мігранта і суспільство прийняття мігранта, до прикладу, Україна і Польща чи Україна та Італія, розглядають не як два окремих «контейнери», а як єдиний соціальний простір, який твориться завдяки міграції, але і який також може їх посилювати.

По суті, українець чи українка, що виїхали працювати до Польщі, можуть використати отриманий за кордоном досвід тут, повернувшись в Україну. Проте це відбувається не настільки інтенсивно, як могло б.

Чому? В Україні немає достатньо розвиненої соціальної інфраструктури і дуже депресивний економічний стан, а також тотальна корупція. Безліч людей, які напрацювали за кордоном не лише фінансовий капітал, але і здобули багато вмінь та навичок, хотіли б повернутись в Україну. Проте вони цього не роблять, оскільки не бачать можливості реалізації цих капіталів. Тому вони вкладають свої заощадження у будинки, розкішні кам'яниці. І це не просто бажання «повимахуватись» перед сусідами, це також спосіб збереження грошей в країні, де банківська система користується дуже низьким рівнем довіри.

Нині ми стоїмо на порозі нової хвилі міграції, тобто вона вже почалася. Це масовий виїзд молоді за кордон. Тому багато батьків скеровують своїх дітей саме в університети за кордоном, проте також і тому,

що сучасна університетська (і скільки-на також) освіта в Україні просто безнадійно, тотально відстала. Ми досі вчимо те, що вчили наші батьки 50 років тому, ми досі «пишаємося» якимись фантазіями про свій унікальний шлях в науці, у той час, як маса розумних дітей виходять з університету з нічим. Вони не конкурентноспроможні. Тому, у певному сенсі, вчитися на Заході – це шанс. Можливо, ці майбутні професіонали колись повернуться в Україну, це не виключено. Вони будуть готові повернутися тоді, коли почуватимуть себе тут соціально захищеними.

Академічна міграція спрямована на отримання нових знань, досвідів, контактів, які ми не можемо отримати тут. На мою думку академічна міграція та міграція молоді – це наш порятунок. Серед кола моїх знайомих є люди, які стажуються і повертаються.

Вони привозять нові методології та знання, приїжджають з певним потенціалом, який хочуть застосувати тут. Це могло би нас врятувати у пострадянській науці, яка вже дійшла до стану повного колапсу.

РЕСУРС СПОВІЛЬНОЇ ДІЇ

Міграції є нашим потенціалом, це наш ресурс сповільненої дії. Рано чи пізно люди, які виїхали, можуть таки повернутися сюди, великою спільнотою, і таки зламають хребет всьому цьому «кумівству» та інертності, як наскрізній хронічній соціальній хворобі, яку я вважаю нашою проблемою номер один сьогодні. Повернутися, бо тут дуже цікаво, насправді значно цікавіше і перспективніше, ніж у країнах першого світу. Я в це все вірю більше.

Підготувала Мар'яна Федина,
«Твоє Місто»

Переглядаючи архів «Християнського Голосу»

ЖИТТЄВА ПРОБЛЕМА З ПЕРСПЕКТИВИ 1953 РОКУ

Серед усіх проблем, що їх нам сьогодні ставить скитальщина, одна з перших і найважливіших, це виховання української дитвори в релігійному й національному дусі.

В самій тільки Німеччині нараховується около чотири тисячі дітей у віці до 14 року життя. У Великій Британії є їх понад дві тисячі. У Франції, на приблизно 60 тисяч українців, нараховують приблизно чотири тисячі дітей. Скільки їх у Бельгії й других країнах Західної Європи – годі сказати. Можемо з певністю твердити, що у Франції є їх найбільше, бо там живе наша давня зарібкова еміграція, переважно селяни й робітники зі Західних Земель України, які з дому винесли пієтизм для рідного життя і дуже рідко коли залишалися без християнського супружжя. Щоправда, не маємо точних даних про кількість українських дітей в областях Західної Європи, та ми можемо їх сміло заподати на десять тисяч. Перед нами питання: скільки їх знає молитву в рідній мові, вміє нею говорити, вчиться на ній хвалити Бога? Чи і наскільки наша організована спільнота подбала про виховання в рідному дусі тих найменших українських скитальців? Чи будуть через яких 10–20 літ ще які українці у Західній Європі, чи зовсім згаснуть?

Амберг, Німеччина, українські діти з суботньої школи. Різдво 1953 року

Зачнім від Німеччини, де українська виховна справа може ще найкраще поставлена. На звиш двадцять тисяч українців нараховується тут кругло чотири тисячі дітей до 14 року життя. Українське національне виховання забезпечено тільки дуже незначній частині тієї дитвори в дитячих садках і т.зв. суботніх школах. В американській зоні діє п'ять наших дитячих садків з числом 145 дітей та 11 суботніх шкіл з числом 276 дитвори, надто гімназійні курси з числом 30 учнів. В британській зоні ця справа виглядає дещо краще, бо тут мало що не в кожному скупченні діє дитячий садок

або суботня школа. Суботніх шкіл є 16 з числом дітей 357, садків 12 з числом дітей 244. Натомість около 800 українських дітей у французькій зоні Німеччини не мають ні одного українського дитячого садка, ні суботньої школи. Загалом користає в Німеччині всього одна третя частина української дитвори зі своїх дитячих садків і суботніх шкіл. Всі ці діти ледве можуть навчитися української азбуки, молитви в рідній мові та кількох пісень. Коли прийняти, що тисячка дітей вчиться української мови в рідній хаті під опікою батьків, то все таки ще залишиться половина, тобто дві

тисячі дітей, які виховуються в чужому середовищі. В самому Мюнхені є такі українські діти, які не знають своєї мови, бо їхні матері не мають змоги, а то й охоти ними зайнятися. Що ж казати про дітей з мішаних подруж, де мати є чужинка. Вони вже сьогодні нам зовсім чужі.

У Франції має бути около чотири тисячі українських дітей, з яких теж тільки дуже незначна частина користає з навчання у т.зв. четвергових українських школах. Ці школи постали з ініціативи нашої Церкви і сьогодні позостають під її виключним патронатом. Наш громадський чинник у Франції виявляє

для тієї справи ще менше заінтересування як в Англії та Німеччині. Надто наша Церква уладжує щороку вакаційні оселі для української дитвори у Франції, не згадуючи вже про наші гордощі, Малу Семінарію в Люрі зі 40 питомцями. Як у других країнах, так і тут, половина наших найменших не знає української мови, ні краси нашого обряду й відчужується від рідного пня. **Всохла молода українська галузка дуже скоро опадає з дерева, щоб стати погноєм для висушеного чужинного ґрунту. Недалекий той час, коли в містах Західної Європи тисячі українських імен і прізвищ у чужинців свідчатиме про занедбання одного з найважливіших обов'язків теперішніми провідниками українського організованого життя на скитальщині.**

Наша еміграція створила повинь всякого роду установ та організацій, подбала про опіку над хворими, інвалідами, студентами, безробітними та убогими. На ті цілі видається чимало гроша, та найменше організаційного труду і гроша витрачується на забезпечення релігійного та національного виховання наших найменших скитальців. Вєсь тягар цього важливого завдання несе українська Церква в Західній Європі та її служителі.

О. П. Голинський

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

CHRISTLICHE STIMME
Ukrainische Kirchenzeitung
Schönbergstrasse 9
D-81679 München

Inhaber, Herausgeber und Verleger: Apostolische Exarchie
für katholische Ukrainer in Deutschland und Skandinavien

D-81629 Postfach 86 02 69 Druck: Kolo UA-82100
Drohobytsch Tel. +380 3244 29060

Погляди авторів не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція в потрібі скорочує і мовно виправляє надіслані статті.
Газета виходить двічі на місяць.

Chefredakteur: Roman Kryk
Stellvertretender Redakteur: Bohdan Pidlisetsky
Telefon: +49 (0) 89 997 28 38 11
Telefax: +49 (0) 89 997 28 38 4
christl.stimme@t-online.de;
ukrainische-kirche@t-online.de;
www.ukrainische-kirche.de

Річну передплату (Unkostenbeitrag)
46,- Euro переказати на конто: Apostolische Exarchie
LIGA-Bank München
Konto-Nr.: 40 21 03 257
BLZ 750 903 00
IBAN: DE 64 7509 0300 0402 1032 57
BIC: GENODEF1 M 0 5